

עיון יצחק

פרשת ויגש
תשפ"ד
גיליון מספר 359

כתיבה ועריכה:
הרב מרדכי גור ראש הכולל

הגיליון השבועי מפנית ההלכה מאת מרן הראשל"צ הרב יצחק יוסף שליט"א

דיני ומנהגי צום עשרה בטבת שחל בערב שבת

שעת סיום הצום | דרך הלימוד | ההתבטלות לגדולי הדור | סיום הצום
רחיצה בחמין, תספורת וגזיזת צפרנים | טעימה מהתבשיל

מ"מ מותר גם שלא להשלים ולהפסיק את התענית מבעוד יום. אולם בתוספות שאנן (שם מא:); הביאו לפירוש זה בשם הר' ידידיה ודחו את פירושו, וסבירא להו שמתענה ומשלים הכוונה שחייב להשלים. וכן משמע מהירושלאמי (ספ"ד דתענית), וכן הרשב"א והריטב"א (שם) הוכיחו כן מפשט הגמרא, וכ"ה בר"ן (בחדר' שם. ובהלכות סוף פ"ב דתענית). וכ"כ הראב"י"ה (הו' בהגמ"י פ"א ה"ג מהל' תענית), וכ"כ הרוקח (סי' רי), וכ"כ הרי"א"ז (עירובין שם).

נמצא בענין זה מערכה לקראת מערכה האם מותר להפסיק את הצום מבעוד יום או שחובה להתענות עד צאת הכוכבים. אכן, רוב הראשונים סוברים שחובה לצום עד צאת הכוכבים, שכ"ה דעת הרשב"א והריטב"א הר"ן והרי"א"ז ועוד, וכ"מ בירושלאמי. ולכן פסק מרן בס"י רמט, שצריך להתענות עד צאה"כ. וכך הסכים ג"כ הרמ"א בהגה.

וכבר אמרו חכמים (תענית יב.) כל תענית שלא שקעה עליה חמה אינה תענית. ופירש הראב"י"ה (הל' תענית סי' תנח) שר"ל צאת הכוכבים. שקיעת החמה זה ב 16:40, רבע שעה - עשרים דקות פחות או יותר לאחר מכן, זה צאת הכוכבים. בחורף זה רבע שעה. נמצא שבדרך בשעה 17:00 יכול לקדש ולאכול. יתפלל מוקדם ויסיים את התפילה בצאת הכוכבים, וכך יוכל לאכול מיד בצאת הכוכבים.

לסיכום: צריך להתענות ולהשלים צום עשרה בטבת אף שחל בערב שבת, עד צאת הכוכבים, שזהו כרבע שעה אחר שקיעת החמה. (ילקוט יוסף ד"ת עמ' סד).

הערה על חכ"א שמתיר לאכול מהשקיעה

אני מתפלל! יש רב אחד באשקלון, שמחדש כל מיני הלכות. כי אם יחזור על ההלכות הידועות א"כ מה עשית... צריך להתבלט... והולך ומפרסם כל צום וצום, שבד' התעניות, צריך לצום רק עד השקיעה, חוץ מיום הכיפורים, ומה טעמו? כיון שעשרה בטבת, י"ז בתמוז, צום גדליה, כל הצומות אלו הם מדברנן, ואחרי השקיעה זה ספק, ספק יום ספק לילה, וספק דרבנן לקולא.

שאלה: שבוע הבא ביום שישי חל צום עשרה בטבת. יהפך לששון ולשמחה. ויש ששואלים, האם אפשר להתפלל מנחה וערבית מבעוד יום, ולסיים קודם צאת הכוכבים. כגון היום שהשקיעה בשעה 16:40, יתחילו תפילת מנחה ב 15:45, ולאחריה ערבית, וכך יסיימו קצת קודם צאת הכוכבים (שיוצא בערך בשעה 17:00) ויקדשו ויאכלו אפילו קודם צאה"כ כיון שקיבלו עליהם שבת. או שא"א לעשות כן, וצריך להתחיל רק לאחר צאת הכוכבים.

תשובה: בגמרא עירובין (מ:), א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר"ע, ותשעה באב שחל להיות בע"ש היה, הביאו לו ביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח, לא שהיה תאב לה, אלא להראות הלכה לתלמידים. ע"כ. כלומר שרצה להראות לתלמידים הלכה שא"צ להשלים את התענית עד צאת הכוכבים. ואפשר להפסיק מבעוד יום, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. זו דעת רבי יהודה. והובאה שם בגמ' דעת ר' יוסי שמתענה ומשלים. ולא מפסיק מבעוד יום. ופסקו להלכה בגמרא שם כמו רבי יוסי, שהלכה מתענה ומשלים. וכתבו שם התוס' (מא.) בשם ר"ח: 'קבלה בדינינו, שר' עקיבא אותה שנה חולה מסוכן היה, והביאו לר"ע הרופאים לגמוע ביצה מגולגלת באחרית היום, ור' יהודה לא דקדק בדבר, לפיכך סמך ע"מ שראה, ולא ידע עיקר הטעם מפני מה עשה כך'. ע"כ. ולפי זה, גם רבי עקיבא מסכים שצריך להמתין עד צאת הכוכבים.

חובה להשלים או רשות

המרדכי (עירובין שם) כתב, שרבינו יצחק בעל התוס', עשה מעשה רב ב' בטבת שחל בער"ש, וטעם לפני השבת, שאע"פ שאמרו מתענה ומשלים, היינו אם רצה לעשות כן רשאי, אבל יותר טוב שלא להשלים כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. וכ"כ ג"כ האור זרוע (ח"ב סי' יז) בשם הר' ברוך בר יצחק מרגנשבורק. וכ"ה דעת מהר"ם מרוטנבורג (כמ"ש במרדכי עירובין סי' תצד ע"ש). וכ"ה בתשב"ץ (בתחילת הספר). וכ"ה דעת הרא"ש (סוף פ"ב דתענית). שמה שאמרו מתענה ומשלים, הכוונה שאם רוצה יכול להשלים, ואין בו איסור שנכנס לשבת כשהוא מעונה, אבל

ולכן פסק להקל. אני לא מבין אותו. הוא לא ראה את כל גדולי הדור שלא עשו ככה? כל גדולי הדור שלנו, חכם עזרא עטיה, חכם יעקב עדס, מרן זצ"ל, חכם בן ציון אבא שאול, הרב אלישיב, הרב שלמה זלמן אוירבך, כל גדולי הדור שלנו היו מתענים עד צאת הכוכבים. וכך בא ומציא משהו נגד כל גדולי הדור?!

דרך הלימוד וההוראה

צריך להדריך את הדור הזה שידעו להתבטל כלפי גדולי הדור. הא' ב' שלנו זה להתבטל לגדולי הדור! זה מוסר השכל לכל בני התורה, כל האברכים וכל הבחורים, כולם צריכים לדעת להתבטל לגדולי הדור, א"א להשוות את השכל שלנו, עם כל הכבוד... לשכל של גדולי הדור. כל הגדולים שלנו היה להם שכל אחר לגמרי, כל הש"ס היה בראש שלהם, היה להם שכל תלמודי. לבוא ולחלוק עליהם?! בפרט בדבר זה, שאינו נכון כלל שהרי המשנה ברורה כותב, שלא שייך ספק דרבנן לקולא, בדבר קבוע, שחוזר על עצמו כל יום.

וגם הרי אמרו בגמ' שהזכרנו, כל תענית שלא שקעה עליה חמה אינה תענית (תענית יב.), ואומר ר"ת בס' הישר שהכוונה היא צאת הכוכבים. גם הראב"ה, הרא"ש והמרדכי כולם כותבים כן. אז איך אתה משנה?

אשה שרוצה לאכול מיד בצאת הצום

אשה שקשה לה להמתין עד שבעלה יחזור מבית הכנסת. שהרי הנשים חייבות לצום, חוץ מאשה חולה, או מעוברת, מניקה או יולדת. שכל אלה פטורות מהצום. אבל אשה שחייבת לצום, אם קשה לה להמתין עד חזרת בעלה מביה"כ יכולה לקדש בשעה 17:00 (צאת הכוכבים), ותאכל כזית פת, שיהיה קידוש במקום סעודה. וכשיבוא בעלה תשב איתו ביחד ותשמע את הקידוש ויאכלו יחד את הסעודה.

אבל היא יכולה לקדש מיד בצאת הכוכבים. הוא מגיע בחמש וחצי, חמש ורבע... לה זה מאוחר. זה מוסר השכל לבעלים להודרז! הדרשן שדורש בליל שבת הזו, צריך לקצר מאד בדרשתו או שיקדימו את התפילה, אנשים נמצאים בצער, כל היום לא אכלו ולא שתו, ולכן או שיבטלו את הדרשה או שיעשו אותה מבעוד יום.

עכ"פ כמו שאמרנו אם הבעל מתעכב, האשה יכולה לעשות קידוש בעצמה על כזית פת כדי שיהיה קידוש במקום סעודה.

יש לדאוג שלא יאחרו את תפילת ערבית, ויקדימו את התפילה באופן שייסיימו מיד עם צאת הכוכבים, ויזכירו לציבור לומר קריאת שמע, וכך יוכלו מיד לקדש ולסעוד עם צאה"כ.

סיום הצום

מי שקשה לו לאכול מיד בצאת הצום סעודה, ורוצה לאכול דבר קל כמו איזה עוגיה וכיוצ"ב, וכן מי שקשה לו גם לאכול עוגות וכיוצ"ב, ורוצה לשתות קפה וחלב, או תה ורק אח"כ לאכול הסעודה. יכולים לעשות כן, רק יאכלו כזית מיני דגן או רביעית יין, ובכך יצאו ידי חובת קידוש במקום סעודה. כיון שכזית דגן או רביעית יין, במקום צורך נחשבים לו לקידוש במקום סעודה. (סי' רעג ס"ה). ואח"כ יעשו את הסעודה.

אם יכול, ישתה עוד רביעית יין מלבד הרביעית של הקידוש, שבכך יותר נחשב קידוש במקום סעודה.

ועכ"פ יזהר שלא ימלא כרסו מעוגות וישאיר מקום לסעודת השבת, שיאכל סעודת שבת לתאבון.

אם עושה כן, שלא אוכל מיד הסעודה, לכתחילה יזהר שלא יעשה את הסעודה מיד לאחר אכילת הכזית או הרביעית, כיון שנכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה או שלא לברך, כיון שהאכילה שייכת לסעודה שאין קידוש במקום סעודה. ואם עשה כך, יעשה הפסק והיסח הדעת בין האכילה לסעודה. ורק אח"כ יאכל את הסעודה.

רחיצה בחמין

מותר לרחוץ בחמין ביום זה, ואף למחמירים שלא לרחוץ בכל תענית ציבור מודים בשנה זו דאין להחמיר מפני כבוד השבת. משנה ברורה (סי' תקן סק"ו).

תספורת

יש כמה אחרונים שכתבו שאין להסתפר בתענית. כ"כ מהר"ח פלאגי בס' רוח חיים (סי' תקסו סק"ד). וכ"מ בספר שיח יצחק (וייס סי' שס) שבמקומו נהגו שלא להסתפר בעשרה בטבת. ועוד. ויש שהוכיחו כן גם מהגמ' (ר"ה יח.). ומהירושלמי (פ"ג הי"א). אבל אין הוכחתם מוכרחת. ובטורי אבן (ר"ה שם), תמה על זה, מנלן לאסור תספורת בתענית. ויש שתייצו, שהמקור לאיסור זה הוא ע"פ הגמ' (תענית י): שביום תענית לא ינהוג עידונין בעצמו, וכ"ה בשו"ע (סי' תקסח ס"ב) שכל השרוי בתענית לא ינהוג עידונין ולא יקל ראשו וכו'.

אבל מ"מ אף למחמירים, בעשרה בטבת שחל בערב שבת מותר להסתפר מפני השבת. כמו שכתב ברוח חיים שם וזה לשונו: ולפ"ז (היינו לפי המחמירים שאסור להסתפר בתענית) ראוי להזהר שיתספר ביום ה' או לא יסתפר אם אינו נוהג בכל שבוע. ולי ההדיוט נראה, דכבוד שבת אלימא, וכיון דמעשיו לשם שמים, לכבוד שבת, לא קפדינן בהכי, ומסתייה (כלומר, ומספיק לו) שלא להסתפר בתענית ציבור שחל באמצע השבוע. עכ"ל. ולכן השנה מותר מעיקר הדין, אבל מי שיכול להסתפר מיום חמישי עדיף. (ילקוט יוסף ד' תענית עמ' לט).

גזיזת צפרנים

מותר ביום התענית לגזוז צפרנים, ואין בזה איסור כלל.

טעימה בצום

השרוי בתענית ורוצה לטעום מן התבשיל, אם צריך מלח או תבלין, מותר לו לטעום, אך יפלוט מיד. וטעימה כזו אינה נחשבת אכילה. אך בתשעה באב ויום הכיפורים, גם טעימה כזו אסורה. ובשאר התעניות פולט וטועם כדרכו. אך כל זה במי שרגיל לטעום, אבל מי שאינו רגיל לטעום, לא יטעם דווקא בשבת זו, שהרי בכל שבת הוא לא טועם, ופתאום השבת צריך לטעום? ולכן מי שלא רגיל לא יעשה כן.

עדיף להתפלל מנחה קטנה, ויגמרו קבלת שבת קודם השקיעה. צריך לקחת בחשבון את קריאת התורה פרשת ויחל וברכת כהנים, ולכן הנכון להתחיל בשעה 15:50 למנצח, כך יספיקו לגמור קבלת שבת קודם השקיעה ולסיים בצאת הכוכבים.

יה"ר שהקב"ה יהפוך לנו את כל ימי הצומות לששון ולשמחה. ולימים טובים ויבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מתעשרה במוסדות

לעילוי נשמת הרב מיכאל בן פרוחה זצ"ל נשיא המוסדות

לתרומות והנצחה עמותת חזון מיכאל   יתן להאזין לשיעור בכל יום שישי בשעה 15:40
בנק מזרחי טפחות סניף 591 מ.ח. 105767   ברשת מורשת ובעידור חוזר בטלפון: 0799165000
לקבלת העלון במייל ולכל הארה והערה: m0507497878@gmail.com

פעילות המוסדות: כולל אברכים ❁ כולל יום שישי ❁ כולל בעלי בתים ❁ מדרשיה לנוער ❁ מדרשיה לבנות ❁ ארגון בני הישיבות ❁ ארגון הילדים בן מלך